

**ULUSLARARASI FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI HUKUKU, LLM
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Eylül, 2011

BRUNEL UNIVERSITY LONDON

**Dijital Hak Yönetim Sistemleri ve Telif Hakları İstisnaları:
Avrupa Birliğinde Telif Hakları Hukukunun Temel Paradigmasında Dramatik Bir Değişim**

**Digital Right Management Systems and Copyright Exceptions:
A Dramatic Shift in the Underlying Paradigm of Copyright Law in the European Union**

ÖZET

Son 20 yılda ortaya çıkan teknolojik gelişmeler, sosyal ve ekonomik hayatta yeni olanaklar ve fırsatlar yaratırken, aynı zamanda bu gelişmelerin yarattığı araçların kötüye kullanımını, yasal olarak güvenceye kavuşturulmuş kişisel ve kurumsal hakların ihlalinde de oldukça önemli artışlar ortaya çıkarmıştır. Özellikle bilgisayar teknolojileri ve internet, dijital bir dünya yaratarak, bir yandan bilgiye hızlı erişim, hızlı iletişim, yeni ekonomik ve ticari kanallar gibi yaşamımızı kolaylaştıran olanaklar sunarken, diğer yandan kişisel haklara saldırı, özel hayatın gizliliğinin ihlali ve fikri hak ihlalleri gibi suç niteliğindeki fiillerin işlenmesinde ve bu fiillerin artışında da ciddi açıklar yaratmıştır. Geleneksel hukuk kuralları ve yöntemler çerçevesinde dijital ortamda beliren fikri hak ihlallerine karşı mücadele ile bu ihlallerin artış hızı arasındaki asimetrik ilişki, bir başka deyişle dijital alanda fikri hak ihlallerine karşı mücadelede görece yavaş ilerleme kaydedilmesi ve yasal ve yargısal süreçlerden yavaş sonuç alınması, fikri hak sahiplerini ihlallere karşı mücadelede “dijital hak yönetim sistemleri” (Digital Right Management Systems-DRM) veya “teknolojik koruma yöntemleri” (Technological Protection Measures-TPMs) olarak adlandırılan, elektronik şifreleme, kriptolama ve dijital filigranlama metodları (digital watermarking methods) gibi hak koruma sistemlerine başvurmaya yöneltmiştir.

Söz konusu teknolojik koruma yöntemleri, dijital alanda ve özellikle internet ortamında fikri hak ihlallerine karşı teknolojik tabanlı etkin çözümler sunarken, diğer taraftan oldukça tartışmalı bir durum da yaratmış; kamu yararı düşünceleriyle ulusal kanunlarda ve uluslararası sözleşmelerde tanımlanan ve güvenceye kavuşturulan fikri hak istisnalarından yararlanılmasını da fiili bir şekilde kısıtlayarak hukuki koruma sınırlarını genişletmiş ve bu bakımdan dijital hak yönetim sistemleri, doktrinde ve yargısal içtihatlarda yoğun tartışmaların odağında kalmıştır. Dijital hak yönetim sistemlerinin fiilen yarattığı söz konusu tartışmalı durum devam ederken, bu sakıncalara çözüm sunulmadan ve telif hakkı istisnalarını güvenceye kavuşturmadan, Avrupa Birliği düzeyinde bu sistemleri yasal koruma altına alan Bilgi Toplumu Direktifi gibi düzenlemelere imza atılması da tartışmaları alevlendirmiş, telif hakları ile bu haklara ilişkin istisnalar arasında, bir başka deyişle özel çıkar ile kamu çıkarı arasındaki ilişki daha gerilimli bir hale gelmiştir.

Bu çerçevede, son yıllarda uygulamada önemi gittikçe artan, ulusal düzeyde ve uluslararası ölçekte yasal ve yargısal süreçlerde yoğun olarak işlenen ve bir çok akademik çalışmanın konusunu oluşturan dijital hak yönetim sistemleri, telif hakları dünyasında taşıdığı önem ve yarattığı sonuçlar itibariyle tez konusu olarak seçilmeye değer görülmüştür. Bu bağlamda, “Dijital Hak Yönetim Sistemleri ve Telif Hakları İstisnaları: Avrupa Birliğinde Telif Hakları Hukukunun Temel Paradigmasında Dramatik Bir Değişim” (Digital Right Management Systems and Copyright Exceptions: A Dramatic Shift in the Underlying Paradigm of Copyright Law in the European Union) başlıklı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

Yüksek lisans tezi, dijital hak yönetim sistemleri ve bu sistemlere Avrupa Birliği düzeyinde yasal koruma tesis eden 22 Mayıs 2001 tarih ve 2001/29/EC sayılı Avrupa Birliği Bilgi Toplumu Direktifinin, telif hakları hukukunun tarihsel olarak dengeli bir çerçevede inşa ettiği telif hakkı korumasının boyutlarını ve bu korumanın sınırlarını nasıl bir şekilde yeniden tanımladığını ve dönüştürdüğünü eleştirel bir yöntemle analize tabi tutmaktadır. Tez çalışması, öncelikle, telif hukukunun hak sahiplerinin çıkarları ile toplumsal çıkarlar arasında bir denge oluşturacak şekilde tarihsel olarak inşa ettiği telif hakkı koruması ve bu korumaya getirilen istisnalar üzerinde durmakta; ardından bu dengeli yaklaşımın, dijital hak yönetim sistemleri ve bu sistemlere yasal koruma tesis eden Avrupa Birliği Bilgi Toplumu Direktifi tarafından nasıl bir şekilde dönüştürüldüğünü analiz etmekte ve nihai olarak telif hakları hukukunun tarihsel olarak sağladığı dengeli koruma sisteminin restorasyonuna ilişkin olarak yeni yasal düzenlemelerin gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Özgür SEMİZ